

**TÜRK KADINI VE KADIN HAKLARI ÜZERİNE
T.C. AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİ
ARASINDA DÜZENLENEN BİR ANKET ÇALIŞMASI***

Dr.M.Ali Galip ALÇİTEPE**

"Kadınlık meselesinde şekil ve kıyafet-i zahiriye ikinci derecededir. Asıl mücadele sahası, kadınlarımız için şekilde ve kıyafette muvaffakiyetten ziyade, asıl muzaffer olunması gereken saha nur ile, irfan ile fazilet-i hakikiye ile tezeyyün ve tecehhüz etmektedir!"

M.Kemal ATATÜRK⁽¹⁾

"Daha selâmetle, daha dürüst olarak yürüyeceğimiz yol vardır. Büyük Türk kadınına mesaimizde müşterek kalmak, hayatımızı onunla birlikte yürütmek, Türk kadınına ilmî, ahlâkî, ictimai, iktisadî hayatta erkeğin şeriki, refiki, muavini ve müzahiri yapmak yoludur!"

M.Kemal ATATÜRK⁽²⁾

M.Kemal ATATÜRK'ün Türk kadınına neler kazandırdığını anlayabilmek için o dönemin koşullarını net bir şekilde bilmek ve kavramak gerekmektedir.

1921 yılında Bolu Milletvekili Fuad Bey'in TBMM'nde Anadolu'da hızla yayılan frengi hastalığının yayılmasını önlemek amacı ile kadınların da, doktorlar tarafından muayenesini teklif etmesi üzerine şiddetli tartışmalar sırasında Yozgat Milletvekili Hulûsi Efendi'nin söyledikleri ibretle irdelenmesi gereken ifadelerle doludur. Hulûsi Efendi'ye göre; "ırz herşeyden mukaddestir. Onbeş yaşında kendisini hiç kimseye göstermemiş bir kız nasıl olur da, doktora muayene ettirilebilir?"⁽³⁾. Batum Milletvekili Ali Rıza E-

* Bu metin 29 Kasım 1997 günü Antalya Barbaros İlköğretim Okulu'nda Millî Eğitim mensuplarına verdiğimiz "İNSAN HAKLARI VE KADIN" konulu Konferansın genişletilmiş şeklidir.

** Akdeniz Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Öğretim Görevlisi.

1 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Ankara, 1989, c.II, s.156.

2 Enver Ziya KARAL, Atatürk'ten Düşünceler, İstanbul, 1986, s.60.

3 T.B.M.M.Z.C., D:I, e.VII, s.42.

fendi de, böyle bir işe kalkışacak doktorun öldürüleceğini söyledi⁽⁴⁾. Kendisi de bir cerrah olan Bursa Milletvekili Emin Bey, sorunun kadınlara özgü bir tıp fakültesi açılması ile çözülebileceğini belirtti⁽⁵⁾.

Aynı dönemde kadın ve erkek öğretmenleri düzenlediği kongrede bir araya getiren Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Subhi TANRIÖVER bu yüzden gensoruya uğradı ve sonunda istifa etmek zorunda kaldı⁽⁶⁾. Öte yandan kadınların da, vatandaş sayılması yolunda öneri veren Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey büyük tepki ile karşılandı⁽⁷⁾.

Dönemin basın organlarında yer alan yazılar da, yukarıda örnekleme-ye çalıştığımız olaylarla paralellik içindedir. Öyle ki, kocası ile eşit hukuka sahip olmak isteyen bir genç kız, öncelikle kadınlığı ile mütenasip (uygun) bir işte çalışmalıdır⁽⁸⁾ ve bu işler ancak öğretmenlik ve hemşirelik olabilir⁽⁹⁾. Ayrıca her kadın bıçkı, dişik-nakış bilmelidir⁽¹⁰⁾ diye düşünülmekteydi.

Bu dönemde nüfusumuzun çok büyük bir bölümü hiçbir şekilde öğrenim görmemiştir. 1927'de yapılan nüfus sayımına göre Türkiye'de 13.648.070 kişi yaşamaktadır ve bu nüfusun yüzde 51.9'u kadındır. Erkeklerimiz yüzde 8.25'i, kadınlarımızın ise yüzde 3.6'sı okuma-yazma bilmektedir⁽¹¹⁾. Bu önemli eksiğin giderilmesi amacıyla 1922-1923 ders yılında kızlara askerî okullar dışında bütün öğretim kurumlarında okuma hakkı tanıdı⁽¹²⁾ ve 17 Şubat 1926 günü daha da ileri gidilerek 743 Sayılı Türk Medenî Kanunu kabul edildi⁽¹³⁾. Bu yasanın kabulü tam anlamında bir devrimdir. Medenî Kanun'un getirdiklerini şöylece maddelendirebiliriz:

– Tek kadınla ve resmî nikâhla evlenmek koşulu getirildi.

– Aile kurumunun tek taraflı olarak feshi kaldırılırken, kadına da, kocasını boşayabilme hakkı tanındı.

– Velilik kurumunda da, ana ile baba, kanun karşısında birbirinden farksız ve eşit olarak kabul edildi.

– Evlilikte kadın ve erkeğe yaş sınırı getirildi.

4 T.B.M.M.Z.C., D:I, c.VII, s.45.

5 T.B.M.M.Z.C., D:I, c.VII, s.44-45.

6 Tezer TAŞKIRAN, Cumhuriyet'in 50.Yılında Türk Kadın Hakları, Ankara, 1973, s.95-96.

7 Afet İNAN, Atatürk ve Kadın Haklarının Kazanılması, İstanbul, 1969, s.33.

8 İshak AYASİ, "Türk Kadını", TÜRK YURDU, c.III, S.15., s.340.

9 a.g.m., s.340.

10 a.g.m., s.342.

11 Burhan GÖKSEL, "Atatürk ve Kadın Hakları", ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE, Ankara, 1992, s.934.

12 Emel DOĞRAMACI, "Atatürk ve Kadın Hakları", ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE, Ankara, 1992, s.917.

13 T.B.M.M.Z.C., D.II, c.XXII, s.13.

– Evlenmede temsil yolu kapatıldı ve karşılıklı rıza ile, yasal yetkili önünde evlenme zorunluluğu getirildi.

– Evli kadın, kocasının rızası olmadan, isteğince taşınabilir ya da taşınamaz mal edinme hakkını elde etti.

– Miras hakkından yararlanmada, cinsiyet farkı yok edildi.

– Mahkemede bir kadın ile bir erkek şahit olarak eşit kabul edildi⁽¹⁴⁾.

3 Nisan 1930 tarihinde 1580 sayılı Belediye Kanunu ile Türk kadınlarına “Belediyeler İçin Seçme ve Seçilme Hakkı” tanınırken⁽¹⁵⁾, 26 Ekim 1933’te Köy Kanunu’na, kadınların “Köy İhtiyar Heyeti’ne ve Muhtarlığa Seçme ve Seçilme Hükümü” konuldu⁽¹⁶⁾. 5 Aralık 1934 günü ise “Milletvekili Seçme ve Seçilme Hakkı” tanındı⁽¹⁷⁾.

T.C. bugün tam yetmişbeş yaşına girdi. Kurucusu M.Kemal ATATÜRK daha ilk günden itibaren ikinci planda kalmış, daha doğrusu geri bırakılmış Türk kadınına önem verilmesini büyük bir duyarlılıkla belirtmiş olmasına karşın, Türk toplumu ne yazık ki, henüz istenilen yere ulaşamadı. T.C. Akdeniz Üniversitesi öğrencileri arasında yaptığımız anket çalışması bu saptamamızı doğrulamaktadır.

ANKET:

TABLO-1) Ankete katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı:

KIZ		ERKEK	
192	%40	288	%60

Dörtüzyüksek öğrenci arasında yaptığımız ankete katılan kız öğrencilerimizin oranı yüzde 40’tır. Erkek öğrencilerimiz ise, yüzde 60’lık bir dilime sahiptir.

TABLO-2) Öğrencilerin üniversiteye gelmeden evvel yaşadıkları yerleşim birimleri:

0	-100.000	:116	%24.2
100.000	-500.000	:132	%27.5
500.000	-1.000.000	: 84	%17.5
1.000.000 ve üstü		:148	%30.8

14 Emel DOĞRAMACI, “Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını”, ERDEM, C.I, S.1, s.115.

15 T.B.M.M.Z.C., D:III, c.XVIII, s.13.

16 Utkan KOCATÜRK, Atatürk ve T.C. Tarihi Kronolojisi, (1918-1938), Ankara, 1988, s.553.

17 T.B.M.M.Z.C., D:IV, c.XXV, s.85.

Verilere göre öğrencilerin yüzde 30.8'i bir milyondan fazla kişinin yaşadığı kentlerden gelmiştir. Yüzde 51.7'si ise 0-500.000 nüfuslu yerleşim birimlerinde yetişmişlerdir. Genel olarak bakıldığında büyük bir çoğunluk orta ölçekli kentlerden gelmiştir.

TABLO-3) Ebeveynlerin eğitim durumu:

	Anne		Baba	
Okur-Yazar	:48	%10	20	% 4.2
İlkokul	:224	%46.7	196	%40.8
Ortaokul	:40	%8.3	36	% 7.5
Lise	:92	%19.2	96	% 20
Yüksekokul	:76	%15.8	132	%27.5

Annelerin yalnız yüzde 15.8'i yüksekokul bitirmiştir. Buna karşılık ilkokul ya da daha altı öğretim görenlerin oranı yüzde 56.7'dir. Babaların yüzde 45'i ilkokul ya da üstü öğrenim görmüş olmalarına karşın yüksekokul bitirme oranı yüzde 27.5'dir. Bu da, ailelerin öğretim durumlarının hayli düşük olduğunu göstermektedir.

TABLO-4) Ailelerin gelir düzeyi:

0	- 15.000.000 T.L.	: 20	% 4.2
15.000.000	- 50.000.000 T.L.	:184	%38.3
50.000.000	-100.000.000 T.L.	:192	%40.0
100.000.000 ve üstü		: 84	%17.5

En büyük pay 50.000.000-100.000.000 T.L. arası gelir dilimindedir. Bir alt grup ile birleştirilecek olursa ailelerin yüzde 78.3'ünün 15.000.000 T.L. ile 100.000.000 T.L. arasında gelire sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu durumda öğrenci ailelerinin gelir açısından orta düzeyde bulduklarını hatta ortanın da altında kaldıklarını düşünebiliriz.

TABLO-5) Ailelerin çocuk adedi:

1 (BİR)	: 8	% 1.7
2 (İKİ)	:184	%38.3
3 (ÜÇ)	:164	%34.2
4 (DÖRT)	:124	%25.8

Öğrencilerin %38.3'ü iki çocuklu ailelerden gelmektedir. Bunu %34.2 ile üç çocuk izlemektedir. Bu durumda ailelerin çok fazla sayıda çocuk yapmama eğiliminde olduklarını söyleyebiliriz.

TABLO-6) Annelerin çalışma durumu:

Ev kadını	:368	%76.7
Diğer	:112	%23.3

Öğrencilerin annelerinin çok büyük bir bölümünü oluşturan %76.7'lik dilim ev kadınıdır. Buna karşılık yalnızca %23.3'lük bir kitle iş hayatına atılmıştır.

SORU-1) Kadın hakları kavramına inanıyor musunuz?

	KIZ	ERKEK	GENEL
EVET :	176 %91.7	232 %80.6	408 % 85
HAYIR:	16 % 8.3	56 %19.4	72 % 15

Öğrencilerin %85'lik kesimi kadın haklarının varlığına inanmaktadır. Kız öğrencilerde bu rakam %91.7'ye ulaşırken erkeklerin %19.4'lük dilimi karşı çıkmaktadır.

SORU-2) Türkiye'deki kadın haklarını yeterli buluyor musunuz?

	KIZ	ERKEK	GENEL
EVET :	—	68 %23.6	68 %14.2
HAYIR:	188 %97.9	220 %73.4	408 % 85
Fikrim Yok :	4 % 2.1	—	4 % 0.8

Kız öğrencilerin hemen hemen tamamını oluşturan %97.9'luk kitle Türkiye'deki kadın haklarını yeterli bulmazken, erkeklerin %23.6'lık dilimi yeterli görmektedir.

SORU-3) Kadınlar okumalı mı?

	KIZ	ERKEK	GENEL
EVET :	192 %100	272 %94.4	464 %96.7
HAYIR:	—	16 % 5.6	16 % 3.3

Kızların %100'ü bu konuya olumlu bakarken, ülkenin kremasını oluşturan üniversiteli erkek öğrencilerin %5.6'lık bir bölümü "hayır" diyebilmektedir. Bu önemli konuya azınlık da olsa bir grubun sıcak bakmaması ibretle irdelenmesi gereken bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

SORU-4) Kadının çalışma hayatına atılmasını onaylıyor musunuz?

	KIZ	ERKEK	GENEL
EVET :	192 % 100	256 %88.9	448 %93.34
HAYIR:	—	28 % 9.7	28 % 5.83
Fikrim			
Yok :	—	4 % 1.4	4 % 0.83

Kızların tamamı kadının çalışma hayatına atılmasını olumlu karşılamıştır. Erkeklerin ise %9.7'si olumsuz tavır takınmıştır. Böylesine büyük bir kitlenin meseleye soğuk bakması ülkemiz açısından önemli bir sorundur.

SORU-5) Kadın evlendikten sonra kendi soyadını kullanabilir mi?

	KIZ	ERKEK	GENEL
EVET :	160 %83.3	124 % 43.1	284 %59.2
HAYIR:	24 %12.5	144 % 50	168 % 35
Fikrim			
Yok :	8 % 4.2	20 % 6.9	28 % 5.8

Erkeklerin %50'si kadınların genç kızlık soyadını evlendikten sonra kullanamayacakları hükmüne varmıştır. Kızların %83.3'ü ise böyle bir şeye olumlu bakabileceklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin genel olarak %5.8'inin fikir belirtmemeleri de, ilgi çekici bir noktadır.

SORU-6) Kadınlar politika ile uğraşmalı mı?

	KIZ	ERKEK	GENEL
EVET :	188 %97.9	196 %68.1	384 % 80
HAYIR:	—	88 %30.6	88 %18.3
Fikrim			
Yok :	4 % 2.1	4 % 1.3	8 % 1.7

Erkek öğrencilerin %30.6'lık bir oranda kadının politika ile uğraşmasına sıcak bakmaması, Türkiye'nin halâ erkek egemen bir yapıya sahip olduğunu ortaya çıkartmaktadır.

SORU-7) Türk kadınları politika ile yeteri kadar ilgileniyor mu?

	KIZ	ERKEK	GENEL
EVET :	—	72 % 25	72 % 15
HAYIR:	188 %97.9	204 %70.8	392 %81.7
Fikrim			
Yok :	4 % 2.1	12 % 4.2	16 % 3.3

Kızların %97.9 gibi çok büyük bir kesimi Türk kadınının yeteri derecede politika ile ilgilenmediğine inanmaktadır. Erkek öğrenciler ise yukarıdaki soruya paralel olarak %25 oranında “evet” demişlerdir.

SORU-8) T.B.M.M’ndeki kadın milletvekili sayısını yeterli buluyor musunuz?

	KIZ	ERKEK	GENEL
EVET :	—	64 %22.2	64 %13.4
HAYIR:	188 %97.9	200 %69.5	388 %80.8
Fikrim			
Yok :	4 % 2.1	24 % 8.3	28 % 5.8

Kızların %97.9’u, erkeklerin %69.5’i T.B.M.M’ndeki kadın milletvekili sayısını yeterli bulmamaktadır.

SORU-9) Aile reisi kim olmalı?

	KIZ	ERKEK	GENEL
EVET :	12 % 6.3	—	12 % 2.5
HAYIR:	36 %18.7	204 %70.8	240 % 50
Gerek			
Yok :	114 % 75	84 %29.2	228 % 47.5

Erkeklerin %70.8, kızların %18.7’lik kesimi halâ ailenin reisini erkek olarak kabul etmektedir. Öğrencilerin genel olarak %47.5’lik dilimi böyle bir kavrama gerek olmadığını söylemektedir. Bu da, yeterli olmasa bile ülkemiz açısından bir gelişmedir.

SORU-10) Ev işlerinde erkeğin eşine yardım etmesini onaylıyor musunuz?

	KIZ	ERKEK	GENEL
EVET :	192 % 100	244 %84.7	436 %90.8
HAYIR:	—	44 %15.3	44 % 9.2

Ev işlerinde erkeğin eşine yardım etmesini onaylayan kitlenin %90.8’i bulması ilginç bir sonuçtur. Bu sonuç kazak erkek imajının, ülkenin elitini oluşturan üniversite öğrencileri aracında giderek eridiğini göstermektedir.

SONUÇ:

Aradan bunca yıl geçmiş olmasına karşın kadın hakları konusunda büyük bir ilerleme kaydettiğimiz söylenemez. Ankete katılan erkek öğrencilerin “aile reisliği” ve “soyadı” gibi konularda halâ “ben merkezci” davranmaları ve kadının okuyup, iş hayatına atılmasına feodal tavırla bakmaları ilginçtir. Eğitim sistemimizin bütün çabalarına karşın, henüz istenilen insan

tipini yetiştiremediği acı bir gerçektir. Kız öğrencilerimizin daha çağdaş düşüncelere sahip olması ise, geleceğimiz açısından umut verici bir güvencedir. Unutulmamalıdır ki, çağdaş, Atatürkçü düşünceye bağlı erkekleri yetiştirenler yine özgür düşünceli, Kemalist çizgideki annelerdir.